

Tanta bellesa que amara els sentits i situació privilegiada degueren influir per a establir-s'hi un poble de comerciants i artistes, en aquesta mar oberta pels negocis, i a la vegada pròdiga per a la fantasia mitològica, de déus i nereides. Ací, doncs, en la Palaiaapolis, desembarcaren els grecs focenses. En el moment en què ens hi trobem, no ens és possible poder contemplar cap mena de vestigi, degut a què el temps i l'home foren implacables en soterrar-ne el record. Segons projectes, és d'esperar que els investigadors puguin treure a la llum del dia molts dels secrets que l'antiga ciutat guarda en les seves entranyes. Actualment existeixen d'interés unes muralles medievals, i, al damunt de la que fou Basílica en el X^e i, més tard, església en el XIIIe, hi ha el temple parroquial del segle XVIe. Tant els edificis antics com les muralles presenten un estat del què ens en planyem. I no cal dir que alguna casa «moderna», no hi encaixa pel mal gust.

L'illa estigué separada de la terra propera, per una distància de 100 metres, lloc per on passàrem per arribar a la Palaiaapolis esmantada suara. Aquest camí està plaçat sobre les dunes, i emergeix en forma d'espina. L'indret oposat a la mar Mediterrània, fou envaït per les terres arrossegades pel riu Ter quan desembocava prop de L'Escala, (actualment ho fa a 4 quilòmetres lluny de L'Estartit, en direcció al cap de Bagur) i, per les del Fluvià. Les pluges i tramuntana ajudaren a emplenar l'espai que separava l'illa, a l'emsems que l'home arrodonia l'obra dels elements desfermats, anivellava les terres i les convertia en conreus. I així fou com desapareixé el port primitiu en temps de l'Edat Mitjana. Tocant a la mar queda de l'antic moll greco-romà, el malecò, on per la part actual de terra es trobaren anelles i senyals que evidencien que s'hi amarraren les antigues naus.

Deixant la minúscula illa que no tingué més enllà de tres-cents metres de perímetre, mentre que en l'actualitat no li queda de costa una quarta part, entrem en l'espai conegut per la Neàpolis (ciutat nova), formada per un quadrilàter de 200 metres de llergària per 130 d'amplària. Sembla que començà a edificar-se uns 50 anys després del primer desembarc.

Empúries, (l'Emporion grega; Emporium llatina, i Ampurias en castellà), queda integrada per la Palaiaapolis i la Neàpolis.

Els colonitzadors aixecaren, seguidament, una muralla per a defensar-se dels possibles atacs dels indígenes, els «indicetes», i, aquests, moguts per semblant malfiança, construïren la pròpia, moltíssim més llarga, d'unes tres mil passes, pel tal d'encerclar a la primera. La vigilància era, com es descriu, de mutua temença, el que féu que durant molt de temps el comerç degué ésser molt difícil a l'«emporio», (centre, reunió, intercanvi comercial).